

Egebjerggård i Ballerup Kommune set fra luften i 2019. Der er mange forskellige boliggrupper med hver deres identitet. I en bue fra venstre mod højre ses henholdsvis etape 1, 2, 3 og 4, med den ældre skole i midten. Foto: Ballerup Kommune/JW Luftfoto, 2019.

Egebjerggård

Et kriminalpræventivt og trygt eksperimentbyggeri

Egebjerggård i Ballerup og i Sibeliusparken i Rødovre var 1980'ernes kriminalpræventive og tryghedsskabende eksperimentbyggerier. Et kig på processen omkring opførelsen af Egebjerggård afslører, hvilke tryghedsskabende og indbrudsforebyggende tiltag, der har virket – og stadig virker.

Bo Grönlund, arkitekt maa, lektor emeritus, Det Kongelige Akademi

Egebjerggård blev udbygget i 4 etaper 1987-1996. I lokalplanerne for etape 1 til 4 i Egebjerggård finder man en progression i krav relaterede til kriminalprævention og tryghed. Etape 1 lægger ud med samling af trafikarter, blandede funktioner, boliggrupper med egen identitet samt arealer til fælleshuse og bolignære friarealer. Etape 2 strammer op med indgangsdøre, som vender mod gaden, fokus på forhaver med fast hegn, som man kan se hen over, og opbevaringsrum som forhindrer at indsynet mindskes. I etape 3 tilføjes brugermedvirken og krav om kommunegodkendt anlægs- og plejeplan for udearealer samt et præcist krav til et 1,2 m højt fast hegn ved haver mod gade. Etape 4 tillader højere byggeri, men har ikke egentligt noget nyt om kriminalprævention og tryghed. Samlet for de 4 lokalplaner kan det bl.a. konstateres, at der ikke er bestemmelser om gavle, vinduer og balkoner/altaner, samt at der er uklare/varierende bestemmelser om adgangsforhold.

Vejen dertil

Egebjerggård er specielt på den måde, at Statens Byggeforskning (SBI) ved arkitekt Erik B. Jantzen hjalp kommu-

nen med et bykvarterkatalog med udformningsprincipper samtidig med, at han deltog i arbejdet med Dansk Standards anvisning for forebyggelse af vold og hærværk. Der var tale om parallelle og delvist sammenknyttede processer. Anvisningen blev færdig i 1990 (senere let revideret som DS/INF 470, 2004). Den handler om integration og samlokalisering, overskuelighed og synlige mennesker, strukturering af tilhørsforhold, befolkning af fællesarealer, muligheder for god vedligeholdelse og karakteren af barrierer.

Et bykvarterkatalog for Egebjerggård blev konkretiseret i den videre proces, og de vigtigste bindinger blev fastlagt i en lokalplan for hver etape, den sidste vedtaget i 1992, to år efter at DS-anvisningen var blevet publiceret. De første etaper af Egebjerggård blev således vedtaget, imens DS-anvisningen stadig var ved at blive formuleret.

Omkring halvdelen af anvisningens punkter er helt opfyldte i Egebjerggårds etaper 1-4, og ca. halvdelen er delvist opfyldte. Set i bakspejlet kunne anvisningen på enkelte punkter have været mere detaljeret, uden at det ville være gået ud over dens generelle anvendelighed.

En senere plan fra 2014 for hele Egebjerggård er i hovedsag en bevarende lokalplan (nr. 132). En nyskabelse er her krav om cykelparkering ved nybyggeri. Den eneste ændring for den eksisterende bebyggelse er muligheden for en grøn zone ved facader i etape 4 i den ene side af Egebjerg Bygade, hvor fodgængerne går meget tæt på store boligvinduer. Denne mulighed er endnu ikke udnyttet.

Det gode ved Egebjerggård

Ser man på Egebjerggård i dag, har området mange kvaliteter. Der er kun lidt kriminalitet og stor oplevet tryghed. Kvaliteterne, der virker tryghedsskabende, er bl.a. klare tilhørsforhold på flere niveauer, der giver psykologisk ejerskab og ansvarlighed. En del døre vender ud mod gaderne i bebyggelsen. Boligerne er organiseret i overskuelige sociale grupper med varierende ejerforhold og med hver deres fælleshuse. Der var fra starten og også i dag beboerinddragelse og krav om grundejerforeninger.

Bebyggelsen er karakteriseret af varieret arkitektur og menneskelig skala, som skaber det modsatte af et anonymt miljø. Kunst er også medtænkt i planlægningen. Butikker, skoler

Egebjerggård blev udbygget i 4 etaper 1987-1996 som et kriminalpræventivt og tryghedsskabende eksperimentbyggeri. Foto: Bo Grönlund.

Egebjerg Bygade i etape 4 med store vinduer i stueetagen direkte ud til fortovet. Den bevarende lokalplan fra 2014 tillader etablering af en grøn kantzone her, men den er endnu ikke kommet. Foto: Bo Grönlund.

og institutioner er indenfor gang- og cykelafstand, og man bruger ikke ret meget bil til ture internt i området. Folk som lufter hunden går også regelmæssige ture. Der er mange opholds- og udfoldelsesmuligheder på fællesarealer samt almindeligvis god vedligeholdelse, selvom f.eks. Per Kirkebys murskulpturer nu trænger til algerens.

Byplanmæssige svagheder

Der er dog en del tilbage at ønske ift. indarbejdelse af kriminalpræventive principper. Overskueligheden er ikke helt god alle steder, og "øjne på gaden" er der ikke mange af undtagen i nærheden af Netto. Der er i Egebjerggård samlet set 60 km gader og stier til ca. 1600 personer, svarende til 38 m per person. Det er ca. 4,5 gange mere end i et almindeligt villakvarter, som har ca. 8 m vej per person. Bl.a. derfor møder man i gennemsnit i Egebjerggård under 1 person/100 meter, når man er ude at gå. Der kræves mindst 3 personer per 100 m for at skabe en oplevelse af kontinuerlig social kontrol, hvis der alene ses på "øjne" i det offentlige rum. Ser man på hele området, er der for mange stier og bagstier samt en del for korte synslinjer, som

giver få synlige mennesker.

Der er desuden en del stræk uden døre mod gaden og/eller med bagsider mod gaden samt en del indgange eller opgange i porte. Flere steder er der stræk med små eller ingen vinduer mod gader eller stier pga. energikrav, en butiksbagside og en ældre halbagside med en lang murskulptur foran. Udsyn og kontakt forhindres desuden flere steder pga. blinde gavle, især i etape 4. En del skure skjuler overblikket i øjenhøjde, og en del balkoner har ugenomsigtige rækværker. Sluttilt findes en del nicher langs med gaderne og en del vinduer for tæt på fodgængere, som resulterer i nedrullede gardiner eller blændede vinduer pga. manglende kantzoner.

Virker det?

Egebjerggård er blevet evalueret to gange mht. kriminalprævention og tryghed, dels i "SBI-Byplanlægning 72" fra 1996, dels i SBI "By og Byg resultater 022" fra 2002. Rapporten fra 1996 opsummerede, at de kriminalpræventive og tryghedsskabende principper i hovedsagen er overholdt, og at kriminaliteten i området var lav. I udgivelsen fra 2002 blev det konstateret, at der er stor tryghed og meget lidt

hærværk. Samlet set har Egebjerggård flere væsentlige forudsætninger for at kunne fortsætte med at fungere som et trygt boligkvarter. Ved besøg i maj 2021 kunne det konstateres, at området forsat stort set er fri for hærværk og graffiti. Men flere steder møder man skæve gadelamper og skilte, der vidner om påkørsler, hvilket skyldes en markant stigning i antallet af biler kombineret med de bevidst trange og besværliggjorte forhold for bilisterne. Men det er småting. Overordnet set er det i Egebjerggård i høj grad lykkedes at skabe en boligbebyggelse med mindre kriminalitet, hærværk og indbrud.

Erfaringerne fra Egebjerggård i forhold til kriminalprævention og tryghedsskabelse er, at alle principperne ikke altid behøver at være opfyldt samtidig for at få en god bydel. Men hvor lidt eller hvor meget, der er nødvendigt, afhænger sandsynligvis af, om beliggenheden er mere perifer, som i Egebjerggård, eller er mere central i bystrukturen som i og ved bymidter og trafikknudepunkter.